MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA

DON KICHOTE

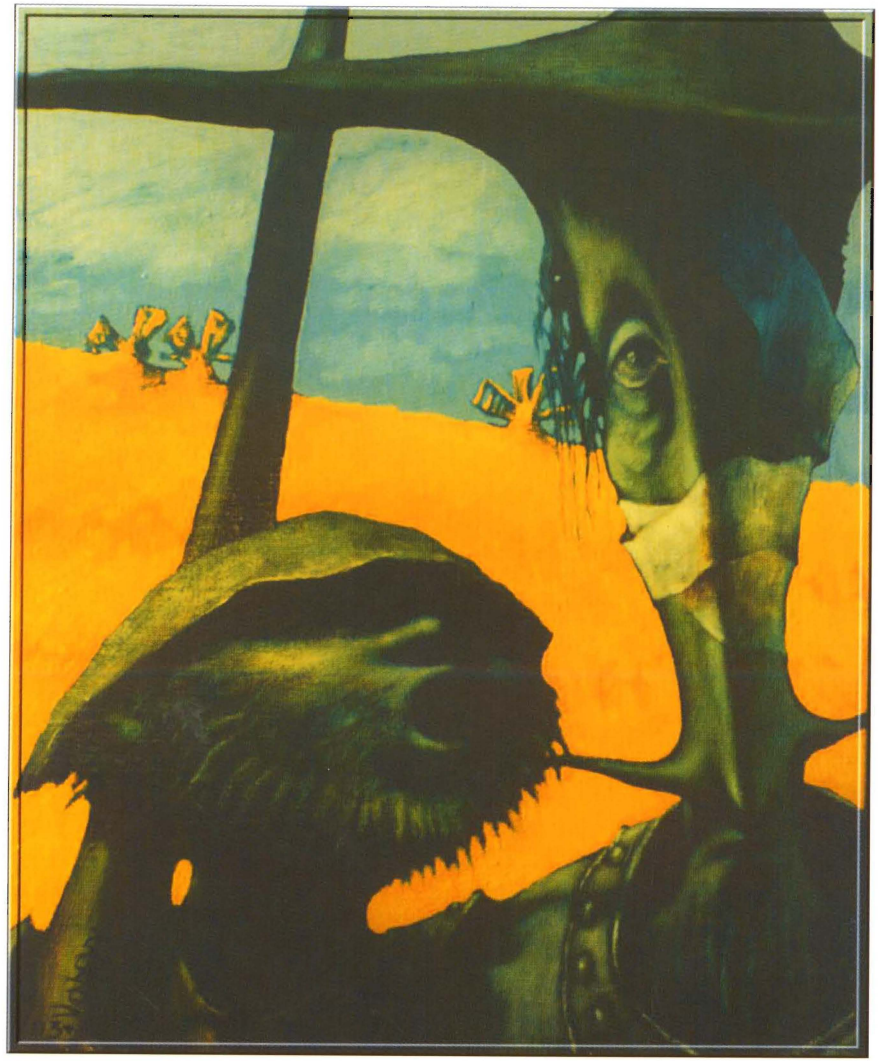

Rycerz Smętnego Oblicza i jego giermek

Był kiedyś spokojnym wiejskim szlachcicem, seniorem Alonso, dbałym o własne gospodarstwo, nawykłym do rannego wstawania i wielce rozmiłowanym w łowach. Skończywszy lat pięćdziesiąt, (...) Don Kichote podejmuje szlachetną rezolucję o ożywieniu i przywróceniu szaremu światu barwnego powołania błędnego rycerstwa, z jego specyficznym, sztywnym kodeksem postępowania i całym arsenałem świetlanych wizji, emocji i czynów. Z ponurą determinacją obiera sobie za przeznaczenie „trudy, znoje, hazardy i szermowanie orężem"

Od tej chwili sprawia wrażenie osobnika zdrowego na umyśle, który nagle zwariował, albo szaleńca będącego o krok od zdrowia - istny wariat w paski: mroczny umysł z jasnymi przebłyskami. Taki wydaje się innym; lecz i jemu samemu rzeczy jawią się w dwoistej formie. W kanwie życia rzeczywistość splata się z ułudą.

Vladimir Nabokov

Powierzchowna tradycja sprowadziła cudowną tkankę psychologiczną powieści do harmonii najprostszej melodyjki. Don Kichote - waleczny rycerz, idealista; Sancho - trzeźwo myślący, tchórzliwy parobas. Tradycja nie dostrzega, że ten schemat, bazujący - na pierwszy rzut oka - na kontraście, rozwija się w zawiłą i subtelną paralelę, której konstrukcja jest jednym z najbardziej wyrafinowanych osiągnięć tej genialnej książki. Sancho jest, do pewnego stopnia, transpozycją Don Kichota w innej tonacji. Podobnych paralelizmów nie brak w wielkich dziełach sztuki. Jak Laertes i Fortynbras dla Hamleta, a Gloucester dla Króla Leara, tak Sancho stanowi paralelę dla Don Kichota, eksponując główną postać i wzbogacając schemat całości.

Obaj są dojrzałymi mężczyznami, obdarzonymi hojnie bogactwem rozumu (Don Kichote - intelektualnego, Sancho - empirycznego), którzy w pewnym momencie życia ulegają złudnej obsesji, wytrącającej z równowagi ich umysł i losy. (...) Pleban miał rację: ...będziemy świadkami dryfowania machiny absurdu, zbudowanej z takiego rycerza i takiego giermka, którzy wydadzą nam się wycięci z jednej sztancy; w istocie bowiem szaleństwo pana bez głupstw sługi nie byłoby warte ani miedziaka.

Salvador de Madariaga

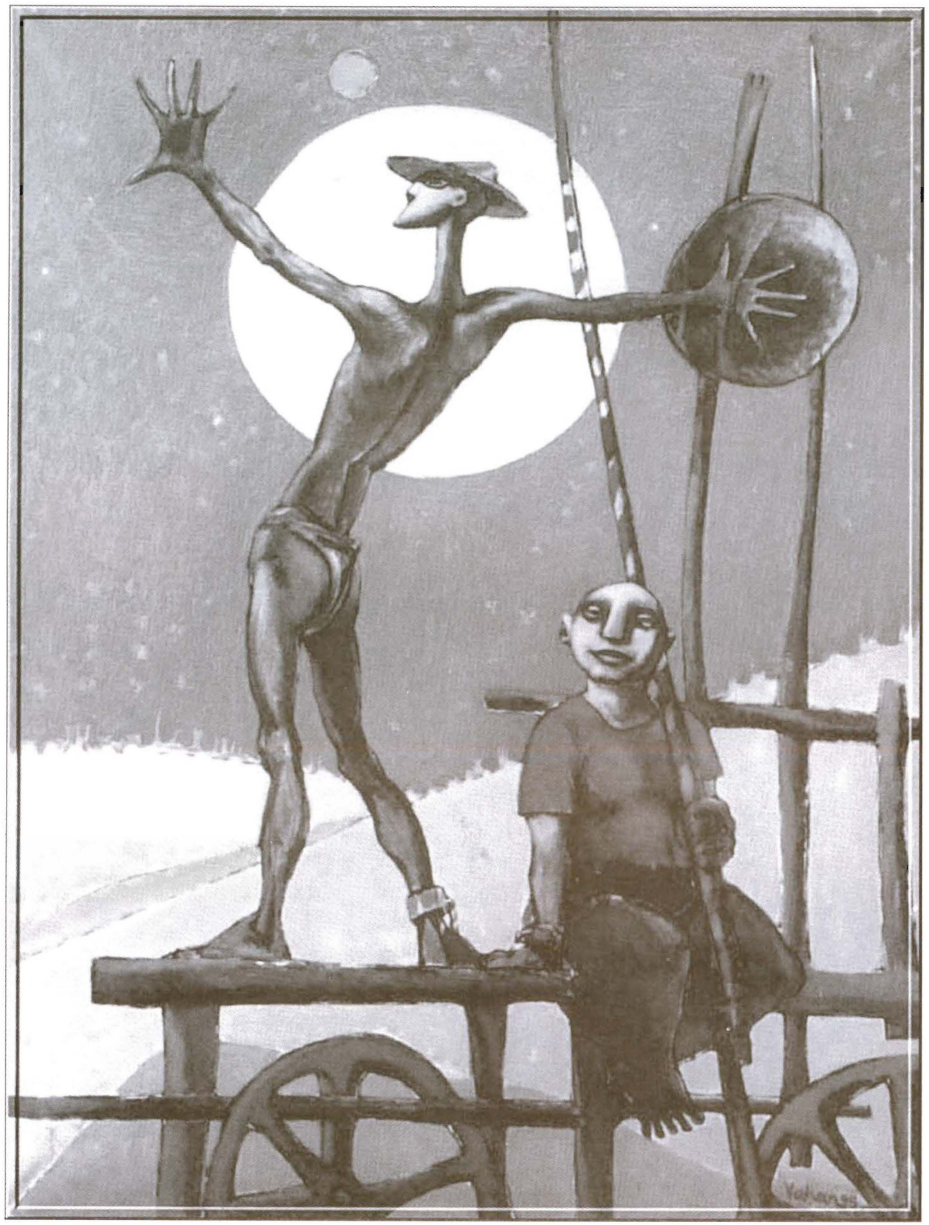

Rozum - nierozum

Tak oto jawi nam się oblicze człowieka skryte za podnoszącą na duchu i łagodzącą koncepcją *sapiens*. Jest to istota o intensywnej i niestatecznej uczuciowości, która uśmiecha się, śmieje i płacze, istota niespokojna i udręczona, istota ludyczna, skłonna do upojeń, ekstazy, gwałtu, furii, miłości, istota nawiedzona przez wyobrażenie, istota, która wie o śmierci i nie może w nią uwierzyć, istota „wydzielająca mity i magię", nawiedzana przez duchy i bogów, żywiąca się złudzeniami i chimerami, istota subiektywna, której stosunki ze światem obiektywnym są niepewne, istota wydana na pastwę błędu i błąkająca się, istota pełna wytwarzającego bezład nadmiaru. Ponieważ zaś połączenie iluzji, nadmiaru, niestateczności, niepewności w przedmiocie tego, co rzeczywiste, i tego, co wyobrażone, pomieszanie tego, co subiektywne, z tym, co obiektywne, nazywamy szaleństwem, musimy tedy uznać, że ***homo sapiens*** jest *homo demens*. (...)

Nie można nadal przeciwstawiać sobie (...) istoty rozumu-rozsądku i szaleństwa. Wręcz przeciwnie, na poważne oblicze pracowitego, pilnego *homo sapiens* nałożyć trzeba identyczne, a zarazem odmienne oblicze *homo demens*. Człowiek jest mędrcem-szaleńcem. Ludzka prawda zawiera w sobie fałsz, ludzki porządek nieład.

Edgar Morin

[...] jesteśmy nędznymi prostakami, smętnymi i zatwardziałymi mieszczuchami w porównaniu z tym genialnym paranoikiem. My jesteśmy spętani, on jest opętany; nas pętają doświadczenia innych, jego opętały własne. Samiuteńki jak palec krąży niby ziemia po swej orbicie. Jemu w o l n o się bać. On zużywa więcej bystrości do wyjaśnienia i obrony swego toru, niż my wszyscy razem wzięci do naszego. On wierzy w to, czym go jego zmysły mamią. My nie dowierzamy naszym zdrowym zmysłom. Ta garstka wierzących wśród nas kurczowo czepia się przeżyć, które zdarzały się innym przed tysiącami lat. Nam potrzeba wizji, objawień, głosów, błyskawicznych zbliżeń do przedmiotów i ludzi, i jeśli nie mamy ich w sobie, ściągamy je z przekazów tradycji Wskutek własnego ubóstwa stajemy się wierzącymi. Jeszcze ubożsi rezygnują nawet z tego. A on? On jest Atłachem, prorokiem i wyznawcą w jednej osobie. Czy cud dlatego przestaje być cudem, że nakleiliśmy na nim etykietkę *paranois chronica*? Rozpieramy się na naszym tęgim rozumie niczym skąpcy na swoich pieniądzach Rozum, tak jak my go rozumiemy, jest nieporozumieniem

Elias Canetti

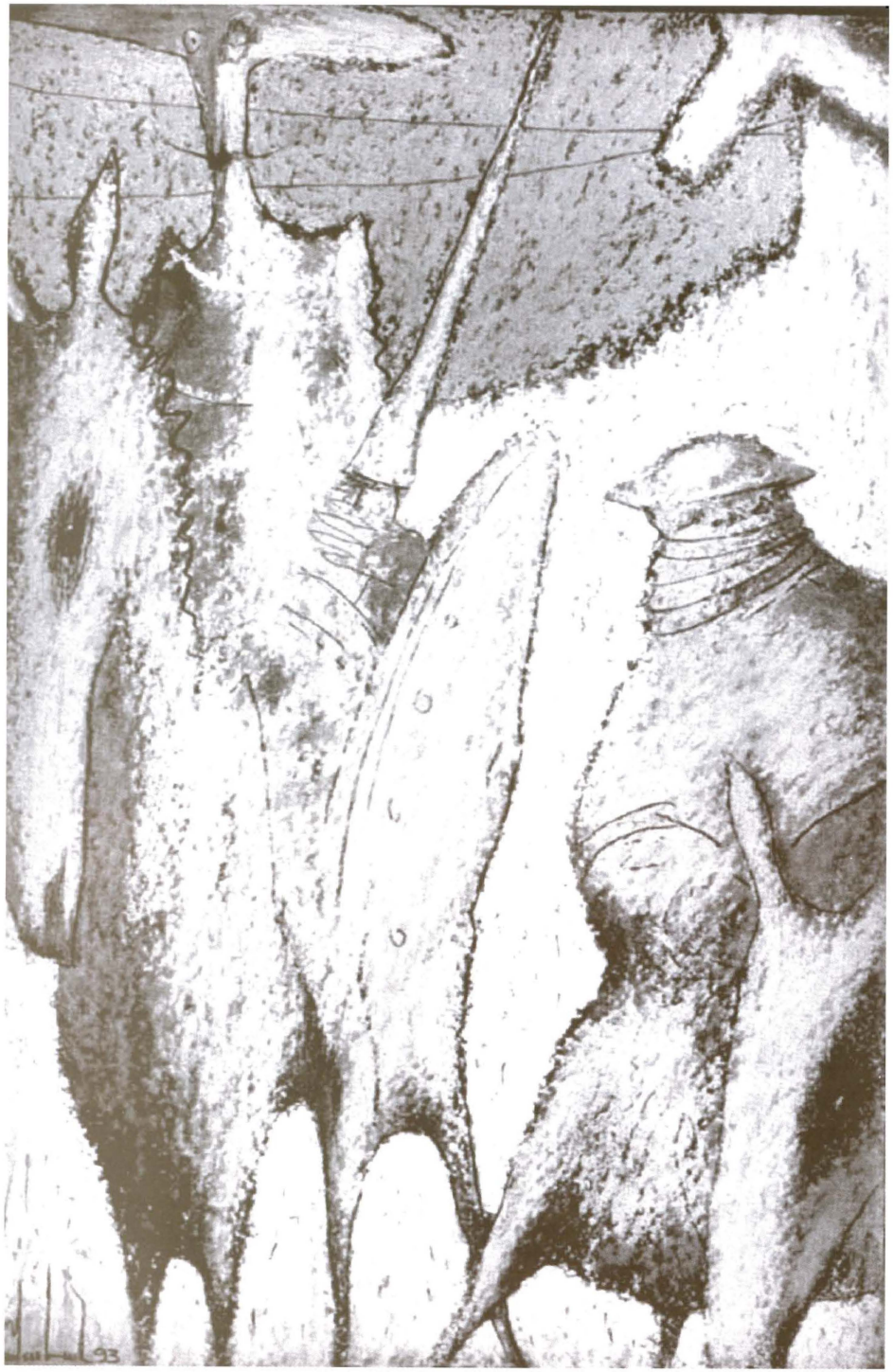

Odwołaj wszystko

Czy znacie bajkę obrazującą sądy śmiertelników? Z nieba spadł fatalny deszcz, mieszając w głowie każdemu, kogo tylko zmoczył. A był to dzień świąteczny i wiosenny, wszyscy wyszli z mieszkań; jeden jedyny człowiek - ozdrowieniec po chorobie, który pozostał w domu pod osłoną dachu - zachował zdrowy rozum. Gdy ujrzał wracających współobywateli, wyszedł im naprzeciw i widział wszelkie możliwe szaleństwa, zmieniające się stosownie do charakteru osoby: jeden uważał się za króla, inny za generała, jeszcze inny, który najbardziej przemókł - za papieża. Człowiek przy zdrowych zmysłach chciał wyleczyć bliźnich z szaleństwa, tłumacząc im, że mają nie całkiem dobrze w głowie. „Ty hultaju, to ty pleciesz banialuki! To skutki gorączki, z której jeszcześ się nie wyleczył!" - „Ach, przyjacielu, daję głowę, że przydałaby się wam ciemierzyca!" - „Nam, nam!" Zakrzyknęli wszyscy jednym głosem. - „Widzisz, iż cię wszyscy potępiamy, ukórz się, odwołaj wszystko na kolanach, wyznaj, żeś szaleniec, zuchwalec, niedorzeczny maniak; że my jesteśmy mądrzy, my - na czele rady, armii, trybunału; że dla twojego dobra trzeba cię ukarać (. .) "

Sebastian Mercier

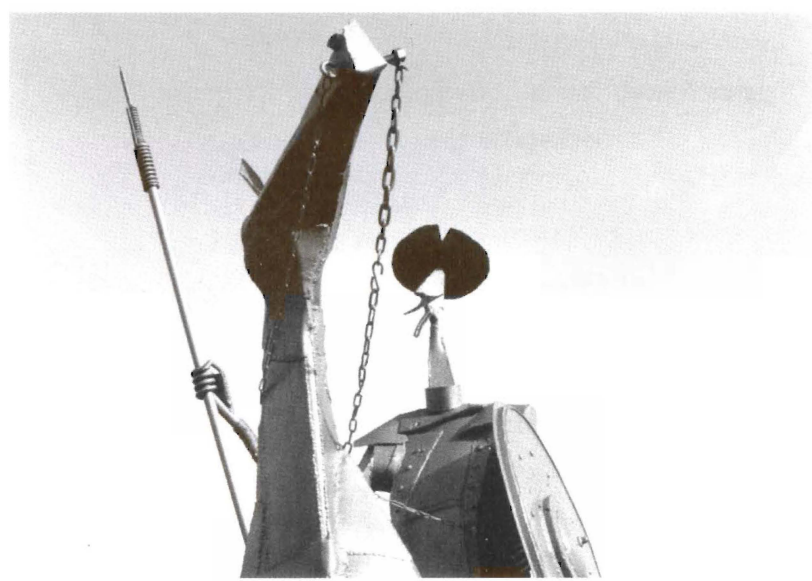

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA

DON KICHOTE

EL INGENIOSO HIDALGO DON QUIJOTE DE LA MANCHA

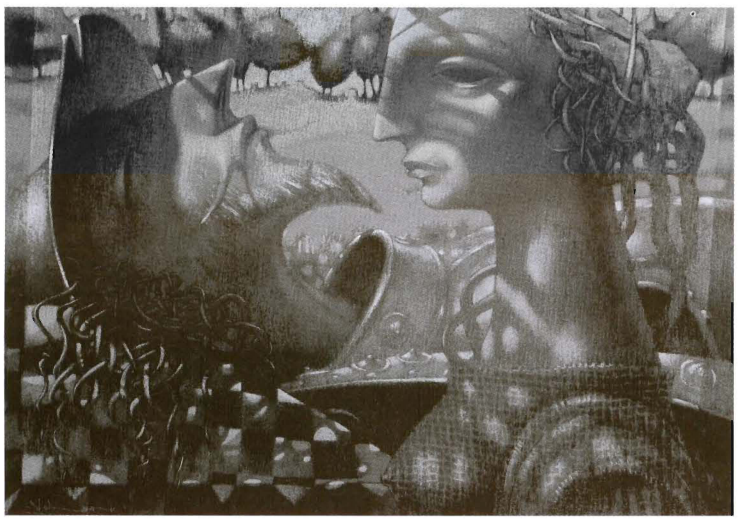

przekład: Anna Ludwika Czerny i Zygmunt Czerny

adaptacja: Marek Fiedor

reżyseria: Marek Pasieczny

scenografia: Janusz Pokrywka

muzyka: Robert Łuczak

kostiumy: Wanda Kowalska

ruch sceniczny: Arkadiusz Buszko

światło: Marek Łątkowski

premiera 24 marca na Dużej Scenie

2007

DON KICHOTE	Piotr Konieczyński
SANCHO PANSA	Włodzimierz Dyła (gościnnie)
ANTONIA	Magdalena Kuźniewska
GOSPODYNI	Iwona Lach
PLEBAN	Tadeusz Wnuk
BALWIERZ	Jacek Paruszyński
SAMSON CARASCO	Maksymilian Ceroń (gościnnie)
DULCYNEA	Małgorzata Osiej-Gadzina
KRÓL	Andrzej Kępiński
BOGACZ	Jacek Paruszyński
PASTERZ	Tadeusz Wnuk
DIABEŁ	Elżbieta Kosecka
ŚMIERĆ	Małgorzata Osiej-Gadzina
KRÓLOWA	Małgorzata Osiej-Gadzina
KSIĘŻNICZKA	Elżbieta Kosecka
ALTISIDORA	Małgorzata Osiej-Gadzina
EMERENCJA	Elżbieta Kosecka

asystent reżysera: Piotr Konieczyński

inspicjent/sufler: Małgorzata Własik

Od reżysera

1.

Po Pinokio i Peer Gyncie, jestem w towarzystwie Don Kichota z Manczy. Pinokio w Szczecinie, w Teatrze Współczesnym, otrzymał nagrodę *Bursztynowego Pierścienia.*

Peer Gynt w Warszawie, w Teatrze Montownia, dostał nagrodę *Kryształ Sezonu.*

Czy Don Kichote spodziewa się nagrody?

2.

Kim jest bohater Cervantesa w naszych czasach?

Pierwsze skojarzenie: porównuję go do Wielkich Poprzedników.

Jest bohaterem DROGI.

3.

Bohater, który jest w Drodze, szuka swojego przeznaczenia.

Realizuje swoje powołanie, jakim zawsze jest samo Życie.

4.

Don Kichote jest w naszych czasach bohaterem, który przywraca wiarę w RZECZYWISTOŚĆ.

Przywraca tęsknotę za TAJEMNICĄ, POEZJĄ.

5.

Don Kichote, ośmieszając siebie, dystansuje się do RACJONALNOŚCI.

Podnosi wymiar naszego życia o ten próg, jakiego ciągle teraz brak.

Próg szaleństwa, próg wyobraźni metafizycznej.

6.

Przywołam wypowiedź Kapuścińskiego: „Karty starożytnych eposów zaludniają bogowie, herosi, nadludzie, Giganci, Gilgamesze. Tymczasem człowiek kultury masowej, klient macdonaldów może sam sobie stać się bohaterem opowieści. Oto różnica między literaturą wysoką a popularną..."

7

Don Kichot nie chce się stać popularny.

To jego siła. I jego nagroda.

Marek Pasieczny

Miguel de Cervantes Saavedra - ur. 1547, pisarz, dramaturg, poeta, a także kolejno: student uniwersytetu w Salamance, szambelan na dworze legata papieskiego w Rzymie, żołnierz floty hiszpańskiej, ranny w bitwie pod Lepanto (dwie rany postrzałowe w pierś i strzaskana lewa ręka), więzień w Algierze (porwany przez berberyjskich korsarzy i sprzedany władcy Algieru, spędził w niewoli pięć lat), znowu żołnierz (stacjonuje w Portugalii), mąż znacznie od siebie młodszej Cataliny de Salazar y Palacios - właścicielki niewielkiego majątku ziemskiego w wiosce Esquivias prowincji La Mancha (a wcześniej kochanek Any de Villafranca - owocem tego romansu była jedyna córka), niedoszły dworzanin Filipa II, niedoszły protegowany bogatych mecenasów, komisarz do spraw zaopatrzenia Wielkiej Armady i poborca podatkowy w Madrycie (nie radził sobie z bilansami i rozliczeniami, zarzucono mu działanie na szkodę państwa i zamknięto w więzieniu, najprawdopodobniej tam zaczął pisać „Don Kichota"), pozwany w wielu procesach o odszkodowania (m.in. za niemoralne prowadzenie się córki, Isobel). Do końca życia zmagał się z nędzą. Oba tomy „Don Kichota" (pierwszy wydany w 1505, drugi - w 1515), już za jego życia niezmiernie popularne i wielokrotnie publikowane, przyniosły mu sławę, ale nie pieniądze (odsprzedał prawa do druku). Umarł w Madrycie, 23 kwietnia 1616, dokładnie tego samego dnia, co Shakespeare.

(Opracowała J.W.)

Marek Pasieczny - ur. 1954, absolwent Wydziału Reżyserii Dramatu krakowskiej PWST (1988). Pierwsze spektakle realizował w Krakowie, m.in. w Teatrze STU: „Letni dzień" Mrożka (1987), w Starym Teatrze: „Zamianę" Paula Claudela (1990), „Godzinę kota" Pera Olova Enquista (1991) i „Sonatę Kreutzerowską" Lwa Tołstoja (1993). Reżyserował też m.in.: „Szklaną menażerię" Tennessee Williamsa (1993) i „Truciznę teatru" Rodolfa Sirery (1995) w Tarnowskim Teatrze im. Solskiego, „Lalka" Zbigniewa Herberta w Teatrze Polskim w Bydgoszczy (1997), „Podział południa" Paula Claudela w Teatrze im. Kochanowskiego w Opolu (2003), „Dziecko" Jona Fosse w Teatrze im. Siemaszkowej w Rzeszowie (2002), „Chłopców" (2004) i „Szaloną Gretę" (2005) Stanisława Grochowiaka w Teatrze Nowym w Łodzi, „Momo" wg Michaela Ende w Teatrze Dzieci Zagłębia im. Dormana w Będzinie (2006). W Teatrze Współczesnym w Szczecinie przygotował: „Antygonę w Nowym Jorku" Janusza Głowackiego (1994) „Królewicza i żebraka" wg Marka Twaina (1996), nagrodzonego Bursztynowym Pierścieniem „Pinokio" Carlo Collodiego (1999), „Zwiastowanie" Paula Claudela (2002) oraz głośną realizację tekstu Marka Pruchniewskiego „Łucja i jej dzieci" (2005). To ostatnie przedstawienie znalazło się w finale XI Ogólnopolskiego Konkursu Na Wystawienie Polskiej Sztuki Współczesnej, podobnie jak dziesięć lat wcześniej „Kowal Malambo" Tadeusza Słobodzianka wyreżyserowany w Bałtyckim Teatrze Dramatycznym w Koszalinie. Marek Pasieczny jest laureatem nagrody Kryształ 2007, przyznawanej przez warszawski Teatr Montownia, gdzie zrealizował „Peera Gynta" Henryka Ibsena (2005) i „Lovv" Stefana Lindberga (2006).

Janusz Pokrywka - ur. 1951, absolwent Wydziału Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (pracownia profesora Jerzego Nowosielskiego) i pomagisterskiego Studium Scenografii Teatralnej (dyplom u Jerzego i Lidii Skarżyńskich). Autor scenografii do ponad setki spektakli na scenach lalkowych i dramatycznych, m.in. w Rzeszowie, Gdańsku, Częstochowie, Krakowie, Kaliszu, Tarnowie, Katowicach. Scenografia do „Don Kichota" jest jego 111-tą realizacją teatralną. Przez piętnaście lat pracował w Teatrze Lalki i Aktora „Kacperek" w Rzeszowie, a przez pięć lat był jego dyrektorem. Prowadzi autorski teatr „Scena Propozycji MDK" w Rzeszowie, dla którego - oprócz tworzenia scenografii - pisze również scenariusze i adaptacje oraz reżyseruje. Z Markiem Pasiecznym współpracował wcześniej przy spektaklach: „Kowal Malambo" Tadeusza Słobodzianka, „Gucio zaczarowany" wg Zofii Urbanowskiej, „Łucja i jej dzieci" Marka Pruchniewskiego, „Momo" wg Michaela Ende.

Robert Łuczak - absolwent Akademii Muzycznej w Poznaniu w klasie dyrygentury chóralnej (1992), kompozytor. Wydał m.in. płyty: „Moderate" (parafrazy muzyki poważnej), „Frustrujące bajki", „Królestwo wichrowych wzgórz", „Kolędy Ładysz & Łuczak", „Miasto", „Dance", „Dramatic", „Air whirlpools", „Lets tell a story...". Jego utwory pojawiły się na krążku „Looking East Erdenklang" (czołówka polskiej muzyki elektronicznej) oraz na kilkunastu płytach wytwórni Paris Music. Stworzył muzykę do kilkudziesięciu spektakli lalkowych, dramatycznych i baletowych. Na XVIII Ogólnopolskim Festiwalu Teatrów Lalek w Opolu (1997) zdobył drugą nagrodę za muzykę do przedstawienia "Gaja" Teatru 3/4 Zusno w reżyserii Krzysztofa Rau (Teatr Banialuka - Ośrodek Teatralny w Bielsku - Białej). Był konsultantem muzycznym Teatru Animacji w Poznaniu i Studia Kompozytorów Ambient. Wielokrotnie współpracował z Markiem Pasiecznym (m.in.: „Zwiastowanie", „Podział południa", „Chłopcy", „Szalona Greta", „Łucja i jej dzieci", „Momo", „Lovv", „Peer Gynt").

Wanda Kowalska - absolwentka Wydziału Projektowania Ubioru Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi. Autorka scenografii i kostiumów do ponad dwudziestu przedstawień, m.in. w Teatrze Współczesnym w Szczecinie, Teatrze im. Jaracza w Łodzi, Teatrze Rozmaitości w Warszawie.Od kilku lat regularnie współpracuje z Anną Augustynowicz (kostiumy m.in. do „Miłości na krymie" Sławomira Mrożka, 2001, „Wyzwolenia" i „Sędziów" Stanisława Wyspiańskiego, 2003, „Powrotu na pustynię" Bernarda-Marie Koltesa, 2004, „Imienia" Iona Fosse, 2004, „Oscara i pani Róży" Erica-Emanuela Schmitta, 2004, „Samobójcy" Nikołaja Erdmana, 2005). Projektowała też kostiumy do spektakli Teatru TV („Opowieści o zwyczajnym szaleństwie" Petra Zelenki w reż. Łukasza Kosa, 2005 i „Febe, wróć" Michaela Gowa w reż. Anny Augustynowicz, 2005) i do kilku filmów, m.in. „Ogniem i mieczem" (współpraca kostiumologiczna). Z Markiem Pasiecznym pracowała nad przedstawieniami „Łucja i jej dzieci" Marka Pruchniewskiego i „Szalona Greta" Stanisława Grochowiaka.

Arkadiusz Buszko - absolwent Wydziału Aktorskiego Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej we Wrocławiu (1990), aktor, reżyser ruchu scenicznego. Oprócz wielu ról, które stworzył w Teatrze Współczesnym w Szczecinie, gdzie pracuje od 1990, ma na koncie występy na kameralnej scenie Klubu 13 Muz i w kabaretowej Piwnicy przy Krypcie, liczne etiudy we własnej reżyserii i choreografii (tworzone m.in. w ramach kierowanego przez siebie Teatru Pantomimy) i monodramy (Teatr Kana), realizacje spektakli plenerowych i prowadzenie zajęć edukacyjnych. Jest kierownikiem artystycznym zamkowego Teatru Krypta. Laureat wielu nagród, m.in. Bursztynowego Pierścienia w kategorii aktora dramatycznego - za tytułową rolę w "Pinokiu" Carla Collodiego (reż. Marek Pasieczny, 1999) oraz nagrody Oko recenzenta - za wieloletnią pracę reżysera ruchu scenicznego i za reżyserię „Dziejby leśnej" (Teatr Krypta, 2000). Liczne laury zdobywało też przedstawienie przygotowane wspólnie z Pawłem Niczewskim i Konradem Pawickim w Piwnicy przy Krypcie "Dzieła wszystkie Szekspira (w nieco skróconej wersji)" Winfielda, Longa i Singera (2004).

Marek Łątkowski - absolwent Wydziału Malarstwa ASP w Krakowie. W krakowskim Starym Teatrze asystował Jerzemu Grzegorzewskiemu przy realizacji spektaklu „Dziady. Dwanaście improwizacji" wg Adama Mickiewicza (1995), był też asystentem scenografa (Miriam Goretzky) przy przedstawieniu „Ocaleni" Edwarda Bonda w reżyserii Gadi Rolla (1996). Reżyserował światła w spektaklu Marka Pasiecznego „Momo" wg Michaela Ende w Teatrze Dzieci Zagłębia im. Dormana w Będzinie (2006).

Dyrektor ds. technicznych: Ryszard Pałac
Akustycy: Waldemar Soboń, Wojciech Ciesiołkiewicz
Elektrycy: Robert Walendziuk, Rafał Górka
Brygadzista sceny: Rafał Hiller
Pracownicy techniczni: Aleksander Datkun, Tomasz Koleśnikowicz
Pracownia malarska: Ewa Chorążyczewska
Pracownia stolarska: Zenon Datkun, Daniel Datkun
Pracownia krawiecka: Elżbieta Wójcik, Anna Jankowska
Pracownia fryzjerska: Małgorzata Spanier
Garderobiane: Renata Hanusz, Grażyna Dutkiewicz
Rekwizytorzy: Łukasz Dudek, Adam Ociepa
Biuro Promocji i Organizacji Widowni: Barbara Łagońska, Dorota Fruba-Wiśniewska
Współpraca zagraniczna: Jolanta Adamczyk

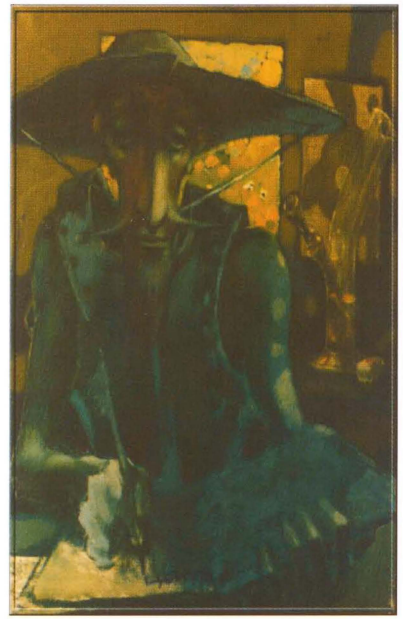

W programie wykorzystano następujące prace **Vahana Bego** (za uprzejmą zgodą autora):

Kolorowe reprodukcje na okładce:

* „Don Kichot - 1" z cyklu „Podróże po Karkonoszach" - 1993, pastela sucha, papier 28x38 cm (s.1)
* „Rycerz Smętnego Oblicza" - 1993, olej, płótno 50x60 cm (s.2)
* „Don Kichot Poeta" - 1994, olej, płótno 55x65 cm (s.3)
* "Ucieczka z miasta" - 1994r, olej, płótno 100x70 cm (s.4)

Czarno - białe reprodukcje w środku:

* „Filozofia Don Kichota" - 1995, olej, płótno 135x95 cm (s.2)
* „Don Kichot - 2 " z cyklu „Podróże po Karkonoszach" - 1993, pastela sucha, papier 14x28 cm (s.4)
* „Don Kichot" - 1999, metaloplastyka, wysokość 6,5 m, rzeźba znajduje się w Jeleniej Górze, na ulicy Kochanowskiego, foto. Vahan Bego (s.5)
* „Sen Don Kichota" - 2006, pastela sucha, karton 100x70 cm (s.6)
* „Don Kichot - 3 " z cyklu „Podróże po Karkonoszach" - 1993, pastela sucha, papier 28x38 cm (s.9)
* „Don Kichot - 4" z cyklu „Podróże po Karkonoszach" - 1993, pastela sucha, papier 14x28 cm (s.10)

W programie wykorzystano następujące teksty: Vladimir Nabokov, „Wykłady o Don Kichocie", przełożyła Jolanta Kozak, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA S.A., Warszawa 2001; Salvador de Madariaga, „Don Quichote: An introductory Essay in Psychology", [w:] Vladimir Nabokov, „Wykłady o Don Kichocie" oraz fragmenty książek: Edgara Morina, „Zagubiony paradygmat - natura ludzka" (przeł. Roman Zimand), Eliasa Canettiego,; „Auto da fé" (przeł. Edyta Sicińska), i Sebastiana Merciera, „Obraz Paryża" (przeł. Anna Jakubiszyn-Tatarkiewiczowa), publikowane w tomie „Galernicy wrażliwości", wybór, opracowanie i redakcja Maria Janion i Stanisław Rosiek, Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1981.

---

opracowanie i redakcja programu: Joanna Wichowska
opracowanie graficzne prac Vahana Bego: Bartłomiej Konstanty Bielman
skład: Mirosław Kisiołek

Licencja na wystawienie utworu została wydana przez Stowarzyszenie Autorów ZAiKS.

Patronat medialny

Sponsor

Teatr Jeleniogórski jest uczestnikiem MagicNet - Międzynarodowego Programu Teatralnego finansowanego przez Unię Europejską

Teatr Jeleniogórski
Sceny: Animacji i Dramatyczna
im. C. K. Norwida
Dyrektor naczelny: Bogdan Nauka
Kierownik literacki: Joanna Wichowska

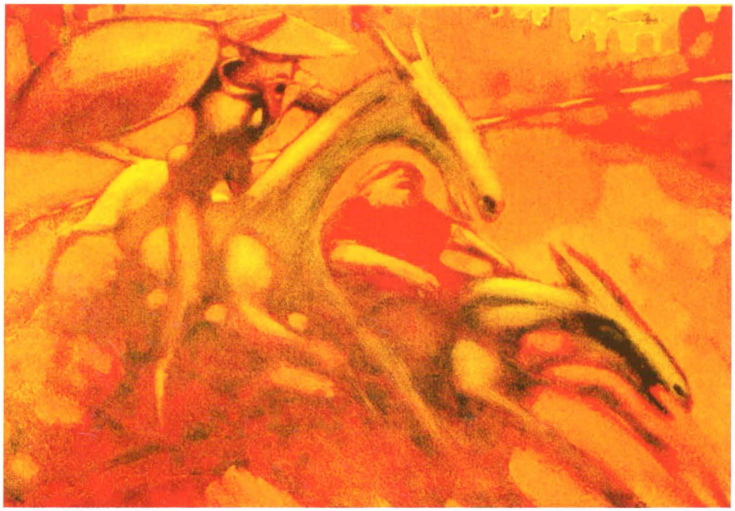

Biuro Promocji i Organizacji Widowni
tel. (075) 64 28 130, e-mail: widownia@teatr.jgora.pl
kasa czynna od wtorku do piątku w godz. Od 9:00 do 16:00
oraz na godzinę przed spektaklem
www.teatr.jgora.pl